

ogsaa rigtigt, at Frimenighedernes Betydning for det kirkelige Liv ikke er indskrænket til de Mennesker, der direkte havde sluttet sig til dem, men gælder Menighedslivet i Sønderjylland i det hele.

Det er dette, Joh. Tiedje gav Udtryk, da han i »Die Christliche Welt« skrev: »Grundtvigianismen har som kirkedannende vist sig kraftløs (6 smaa Frimenighedskirker); men den lever som religiøs Grundstemning i Hjertet paa Tusinder«. Men for at dette sidste kunde være Tilfældet, maatte Frimenighederne ligge der som Udgangspunkter og faste Holdepunkter. Set fra et kirkeligt Synspunkt er da Frimenighedernes Berettigelse godtgjort derved, at de tog den Opgave op, som den tyske Statskirke helt havde ladet ligge ved at stille sig i den Grad til Statsmagtens Raadighed, som det viste sig ved dens bekendte Optræden paa Synoden i Aabenraa 1893, da de tilstedeværende Præster maatte tie stille til Spørgsmaalet om, hvorvidt Skoleanordningen rummede en Sjælefare for Børnene, og finde sig i at, Forespørgeren konstaterede, at de altsaa gav ham Ret deri, uden at forsøge at ændre Forholdet.

Under saadanne Kaar blev Frimenigheden det nødvendige Tilflugtssted for dansk Kirkeliv i Sønderjylland, og dens Historie er da en Del — og en større Del, end man ved første Øjekast tror — af Danskhedens Historie i Sønderjylland, og under denne Synsvinkel faar Bogen sin særlige Interesse. — Den er forsynet med Billeder af Kirkebygninger, danske i deres jævne Ægthed, og af de bærende Personligheder fra de langskæggede Grundtvigianere, der hørte hjemme i 60erne, til de skarpe moderne Profiler. Bag i Bogen er trykt nogle Aktstykker fra Kampen med de tyske Myndigheder, især Domsafsigelserne angaaende Kirkebygningerne.

Maria Nielsen.

Francis Beckett: Danmarks Kunst I. (Henrik Koppels Forlag 1924.)

Dr. Becketts nye værk, hvis I bind behandler vor ældste kunst indtil tiden henimod midten af det 13. aarhundrede, er uden sammenligning den betydningsfuldste publikation om den danske middelalder-kunst som i en aarrække har set lyset. Det er det første større forsøg paa at udrede de mange indfiltrede traade og give et alsidigt og sammenhængende billede. Allerede i fortalen til sin doktordisputats fra 1897 udtaler dr. Beckett, at det er hans bestemte hensigt, saafremt han bevarer sin arbejdskraft, i tidens

løb at give en udførlig fremstilling af kunstens historie i Danmark indtil vore dage. Mange har siden med længsel ventet paa dette af den unge kunsthistoriker bebudede værk, der vilde raade bod paa et stort savn i vor litteratur; men man behøver ikke at læse ret længe i det udkomne første bind for at forstaa, at der virkelig maa ligge en lang aarrækkes grundige studier bag, ikke blot universelle kunsthistoriske studier, men ogsaa en indtrængende fordybelse i Danmarks almindelige kulturelle historie indenfor den behandlede periode.

Det er dog næsten en selvfølge, at ikke alle afsnit kan være af den samme værdi, og baade af indre og ydre grunde kan de tredive kapitler deles i tre særprægede hovedgrupper. Den første, hvori oldtidskunsten behandles, er kortfattet og mager og maa vel snarest opfattes som en art optakt. Særlig i dette afsnit, men i nogen grad ogsaa i andre dele af bogen (og i fortalen) mærker man — trods al forfatterens personlige kærlighed til sit æmne — lidt for stærkt verdenskunstens historiker, for hvem beskæftigelsen med de barbariske kunstfrembringelser er noget af en fornedrelse. Man savner en vis følelse for den raa og upolerede kunsts djærved. Man savner i den forbeholdne omtale af stenalderens gravmindesmærker paa bogens første sider en bemærkning om den monumentale sans, som de dog er udtryk for, og naar f. ex. Lægæst spottes mildt, fordi han var stolt af sit guldhorn (det betegnes som lavmaalet, eller endog under lavmaalet, af kunstsans og stilfølelse), synes der noget urimeligt eller i det mindste noget ufrugtbart i en saadan vurdering, og man føler tvivl om, at det nu ogsaa er den rette synsmaade at anlægge.

Bogens andet hovedafsnit, hvori vore ældste kirkebygninger behandles, er ubetinget dens tyngdepunkt. Forfatteren har her kunnet bygge paa flere generationers ihærdige studier, fra Høyen, Helms og Løffler ned til Mackeprang, Smidt, C. A. Jensen og Clemmensen; sobert og kyndigt er der valgt og vraget mellem de forskellige anskuelser, som har været fremme i litteraturen; men desforuden er der næppe noget kapitel, hvori ikke ogsaa dr. Beckett selv har ydet sin personlige indsats. Fremhæves kan bl. a. afsnittet om den mærkelige gruppe af tidlige fraadstenskirkker fra før og efter 1100 (den ældste stenkatedral i Roskilde, Vor Frue i Roskilde, den ældste klosterkirke i Ringsted og Tamdrup kirke ved Horsens). Meget værdifuld er ogsaa den fast gennemførte gruppering af landsbykirkerne udenom domkirkerne som inspirationskilder (deriblandt ogsaa de sjællandske fraadstenskirkker udenom den forsvundne fraadstenskatedral i Roskilde). Utvivlsomt giver en saadan et bedre historisk perspektiv end den syste-

matiske behandlingsmaade i Mackeprangs »Landsbykirker«. For hovedmonumenternes vedkommende fremdrages med stor lærdom paralleler og forbilleder fra udlandet: England, Sachsen, Rhinegnene, Frankrig, Lombardiet. Maaske kan der rejses den indvending, som ogsaa gælder andre afsnit af bogen, at man under den energiske paavisning af laan, snart her snart der, undertiden taber det danske element i denne kunst af sigte.

Man skal i videnskabens verden vogte sig for at tale om endegyldige resultater, men hovedparten af de i arkitektur-afsnittene givne udredninger har dog en afsluttende karakter. Det samme vil ikke kunne siges om bogens tredje og sidste hovedafdeling, hvori den romanske billedkunst, skulptur og maleri, behandles. Det er her hovedsagelig nyt stof, som for første gang underkastes en videnskabelig behandling. En misundelsesværdig lod maa det siges at være for første gang at kunne brede dette store og rige materiale fra en af den danske kunsts frodigste blomstringsperioder ud for offentligheden. Men manglen af monografiske forarbejder bevirker dog, at resultaterne kun kan blive foreløbige. En undtagelse danner kapitlet om bogmaleriet, hvori der gives vigtige korrektiver til behandlingen i den store monografi i »Illuminated Mss. in Danish Collections«. I kapitlet om vore romanske kalkmalerier paavises med fuldkommen rette hovedværkstedets tilknytning til Hvideslægten, i hvis kirker dets malerier særlig er at finde.

Værket er rigt illustreret, men billedernes kvalitet er ret ujævn. Arkitekturbillederne er fyldestgørende, men i afsnittet om sten-skulpturen er der for mange smaa frimærker (hvilket passer inderlig slet netop til dette æmne), og for kalkmaleriernes vedkommende er det beklageligt, at forfatteren har været henvist til ældre akvareller, som absolut ikke mere er tilfredsstillende, og som giver læseren indtryk af, at malerierne er meget voldsommere restaureret, end de i virkeligheden er. Der findes et udførligt register, men det er uhensigtsmæssigt, at illustrationerne her blot er markerede med spærret sats, der vanskelig skælnes fra den normale.

Hvis man vil have en fornemmelse paa een gang af styrken og begrænsningen i dr. Becketts forskning og fremstillingsævn, skal man efter at have læst hans »Danmarks kunst« tage for sig en lille nylig udkommen svensk bog: Johnny Roosval, »*Den balliska nordens kyrkor*«. Paa 200 smaa, stærkt illustrerede sider behandles her hele middelalderens kirkearkitektur, men selv om der saaledes er en afgørende forskel paa de to værkers dimensioner, er det dog bægge oversigtsværker, og de to forfattere

er hinandens ligemænd i indsigt og i mangeaarig fordybelse i deres æmne. Prof. Roosval har været banebrydende indenfor den nationale kunsthistorik i Sverige. Hans bog er mindre konventionel i sit anlæg end Becketts, den er original i sin gruppering af stoffet og rig paa friske og overraskende bemærkninger, som sætter læserens tanker i bevægelse; men den mangler det rolige og besindige overlæg, som maa paaskønnes saa meget i det andet værk. Fornemmer man helheden for lidt i Becketts bog, overdrives den til gengæld af Roosval, som trækker hovedlinjerne meget kraftigt op, og som i større udstrækning, end det er mig muligt at følge ham, finder sammenhæng og paavirkning fra provins til provins indenfor Norden. Set fra et dansk synspunkt er der kun ringe interesse ved at blive inddraget i en baltisk helhed, som kun har historisk gyldighed for middelalderens sidste del; men for den svenske kunsts vedkommende ligger forholdet naturligvis noget anderledes.

Alt i alt vil der næppe være nogen tvivl om, at det er et værk af støbning som »Danmarks Kunst«, som den danske kunstvidenskabelige forskning i øjeblikket har mest trang til, og der er al grund til at lykønske forfatteren til begyndelsen og til at haabe paa en snarlig fortsættelse.

Poul Nørlund.